

Τα αληθινά πρότυπα αγωγής και παιδείας των Τριών Ιεραρχών (π. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Ομοτ. Καθηγ. Παν/μίου Αθηνών)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Ιανουαρίου 30, 2019

Στην ελληνορθόδοξη παράδοσή μας υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ των όρων «παιδεία - αγωγή» και «μόρφωση». Η παιδεία, ως εκπαίδευση του ανθρώπου, είναι η αγωγή και καθοδήγησή του προς έναν συγκεκριμένο στόχο, που αποβλέπει στη μόρφωση, την εν Χριστώ διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. **Η μόρφωση είναι ο σκοπός της αγωγής. Αντίθετα, η εκπαίδευση είναι η ανάπτυξη -με τη σχολική γνώση- των δεξιοτήτων του ανθρώπου προς ανταπόκριση σε πρακτικά προβλήματα του βίου.** Αληθινή παιδεία είναι εκείνη που τον 11ο αιώνα έθεσε υπό την προστασία των Τριών Ιεραρχών ο ορθόδοξος Ελληνισμός και καταθέτουμε συνοπτικά τα κύρια χαρακτηριστικά της:

α) **Η παιδεία αυτή συνδέεται άμεσα με το πρόσωπο του διδασκάλου.** Στην Ορθοδοξία ταυτίζονται η ποιμαντική και η παιδαγωγία. Στην πρώτη κυριαρχεί το δυαδικό σχήμα πνευματικός πατέρας - πνευματικά τέκνα και στη δεύτερη, διδάσκαλος - μαθητής, σε σχέση αμοιβαιότητας και αλληλοπεριχώρησης, ως οι δύο αλληλοσυμπληρούμενοι χώροι διαμόρφωσης του ορθόδοξου Έλληνα ανθρώπου. Εξηγείται έτσι ο σκεπτικισμός του **Μ. Βασιλείου** για τους δασκάλους, όταν λέγει: *«Πολλών μεν ακήκοα λόγων ψυχωφελών, πλην παρ' ουδενί των διδασκάλων εύρον αξίαν των λόγων την αρετήν»* (P.G. 32, 358). Δηλαδή, κανένας δάσκαλος δεν δείχνει ανάλογη με τα λόγια του αρετή. Αυτό θα έλεγε σήμερα όχι μόνο για εμάς, τους διδασκάλους, αλλά κυρίως για τους πολιτικούς μας...

β) Είναι **παιδεία θεοκεντρική.** Σκοπός της, κατά τον **Μ. Βασίλειο**, είναι *«ομοιωθήναι Θεώ κατά το δυνατόν ανθρώπου φύσει. Ομοίωσις δε ουκ άνευ γνώσεως, η δε γνώσις ουκ εκτός των διδαγμάτων»* (P.G. 32, 69). **Η θέωση, δηλαδή, είναι καρπός της ορθής διδασκαλίας, που κινητοποιεί τον άνθρωπο σ' αυτή την κατεύθυνση, και αυτό είναι το έργο του ελληνορθόδοξου σχολείου.**

γ) Όταν ο **ιερός Χρυσόστομος** έλεγε στο κήρυγμά του *«Πάντα δεύτερα έστω της προνοίας των παίδων»* (P.G. 62, 151) (*«η μέριμνα για τα παιδιά μας πρέπει να έχει την πρώτη θέση»*), **συνέδεε την παιδεία πρωταρχικά με τον χώρο της οικογένειας.** Οι Τρεις Ιεράρχες γνώρισαν στα πρόσωπα των γονέων τους, και μάλιστα των μητέρων τους, απaráμιλλα **πρότυπα αγωγής.** Ο **Μ. Βασίλειος** ομολογεί με ευγνωμοσύνη ότι η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του ήταν

εποικοδόμημα στις καταβολές που έθεσαν η γιαγιά του Οσία Μακρίνα και η μητέρα του Εμμέλεια.

δ) Η δική μας προτεραιότητα στον οικονομισμό και στα χιλιαστικά οράματα ευημερίας, όπως παραπλανητικά μας υπόσχονται δεκαετίες τώρα οι πολιτικοί μας, οδηγεί στο ανθρωποείδωλο του homo oeconomicus. Ωστόσο **η παιδεία των Τριών Ιεραρχών αποβλέπει στην εν Χριστώ τελείωση του ανθρώπου**. Προεκτείνοντας τον γνωστό λόγο του Μενάνδρου, ο **Χρυσόστομος** διακηρύσσει: **«Αυθεντικός άνθρωπος είναι όποιος σώζει μέσα του τον Χριστό, που είναι το αρχέτυπό του, με την τήρηση των θείων εντολών»**.

ε) **Σκοπός της παιδείας δεν είναι η ξηρή πολυμάθεια αλλά η εν Χριστώ πλήρωση του ανθρώπου**. Αυτό δεν οδηγεί, βέβαια, στην «ήσσονα» προσπάθεια. Λέγει ο **Χρυσόστομος**: Με το να σας προτρέπω να διδάσκετε στα παιδιά σας την Αγία Γραφή, *«μη νομιζέτω με νομοθετείν αμαθείς τους παίδας γίνεσθαι. Ου κωλύων παιδεύειν ταύτα λέγων, αλλά κωλύων εκείνοις μόνοις προσέχει»* (P.G. 47, 368). **Οι Άγιοι Πατέρες δεν κηρύσσουν την αμάθεια, αλλά αποτρέπουν την απολυτοποίηση της πάντοτε ελλειμματικής ανθρώπινης γνώσης**.

στ) **Η παιδεία των Τριών Ιεραρχών βοηθεί στην ιεράρχηση των ανθρωπίνων και τη δημιουργία ρεαλιστικής φιλοσοφίας ζωής. Πρώτο βήμα, η αυτογνωσία. Γρηγόριος ο Θεολόγος**: *«Μικρός ειμί και μέγας, ταπεινός και υψηλός, θνητός και αθάνατος, επίγειος και ουράνιος»* (P.G. 35, 785). Ο άνθρωπος, με τη μετοχή του στο άκτιστο, γίνεται *«μέγας κόσμος εν μικρώ»* (P.G. 36, 524). Και ο **Μ. Βασίλειος** δίνει τον δικό του **κανόνα ζωής**: *«Υπεροράν μεν σαρκός, παρέρχεται γαρ, επιμελείσθαι δε ψυχής, πράγματος αθανάτου»* (P.G. 31, 204). **Η ψυχή είναι ανώτερη του σώματος, γιατί προικίσθηκε από τον Δημιουργό με την αθανασία**. Και ο **Χρυσόστομος** υπογραμμίζει: *«Αποδημία ο παρών βίος... οδίτης ει, ου πολίτης... Πανδοχείον εστίν ο παρών βίος»* (P.G. 52, 401). **Ο άνθρωπος, δηλαδή, είναι προσωρινός στον κόσμο και οδοιπόρος προς την άλλη ζωή, της αιωνιότητας**. Ένα ξενοδοχείο είναι η παρούσα ζωή μας. **Η αιώνια πατρίδα μας είναι στον ουρανό** (Φιλιππ. 3, 20).

ζ) Η ευρύτητα της σκέψης των Τριών Ιεραρχών φαίνεται και από τη θετική αξιολόγηση της τεχνικής παιδείας, της οποίας δέχονται τη σπουδαιότητα και χρησιμότητα. Σε εποχή που οι χειρωνακτικές τέχνες ονομάζονταν «βάνανουσι», θα διακηρύξει ο **Χρυσόστομος**: Ντροπή πρέπει να αισθάνονται *«οι εικη τρεφόμενοι και αργούντες»*, δηλαδή όσοι συντηρούνται, χωρίς να είναι ανίκανοι προς εργασία, από τους άλλους και χρησιμοποιούν υπηρέτες, στηριζόμενοι στους άλλους, ζώντας από τον κόπο εκείνων (P.G. 61, 47), δηλαδή με την εκμετάλλευση του συνανθρώπου.

η) Ο απώτερος όμως σκοπός της παιδείας κατά τους Αγίους μας είναι η ολοτελής

ένταξη του ανθρώπου στο συλλογικό - κοινωνικό σώμα. Ο **Μ. Βασίλειος** υπήρξε ο οργανωτής του κοινοβίου, της βάσης του κοινοτισμού, που είναι συνέχεια των αρχαίων ελληνικών «κοινών», τα οποία θαύμαζε, ως Έλληνας και αυτός, και μιμείτο.

Αυτός -με κάθε συντομία- είναι ο πλούτος της παιδείας του Γένους μας. **Η απομάκρυνση όλο και περισσότερο από το όραμα αυτής της παιδείας, την οποία ενσάρκωσαν και κηρύττουν διαχρονικά οι Τρεις Ιεράρχες, οφείλεται στην εθνοκτόνα απόλυτη προσκόλλησή μας στα οποιαδήποτε ξένα «φώτα».**

(Εφημερίδα "Ορθόδοξη Αλήθεια" Ιανουάριος 2016. Πηγή ψηφ. κειμένου: aktines.blogspot.com)